

การวิเคราะห์หลักสูตรมาตรฐานวิชาชีพครูสังคมศึกษาของมหาวิทยาลัย เชียงใหม่

Standard-based Curriculum Analysis of Teacher Professional in Social Studies, Chiang Mai University

ชรินทร์ มั่งคั่ง¹

Charin Mangkhang¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์สาระความรู้และสมรรถนะวิชาชีพครูในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิตอิงมาตรฐานวิชาชีพครูและศึกษาการใช้สมรรถนะวิชาชีพครูของบัณฑิตสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บัณฑิตสาขาวิชาสังคมศึกษาที่สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2553-2558 จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบวิเคราะห์รายวิชาชีพครู แบบบันทึกการสนทนากลุ่มโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาผลการวิจัยพบว่า 1. สาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครูจะประกอบด้วย มาตรฐานความรู้ 9 มาตรฐาน สาระความรู้ 69 ประเด็น และสมรรถนะ 33 ประเด็น 2. บัณฑิตของหลักสูตรสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ประยุกต์ใช้สมรรถนะวิชาชีพครูมากในด้านความเป็นครู ด้านการบริหารจัดการในห้องเรียน ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา และด้านการพัฒนาหลักสูตร และข้อเสนอแนะควรมีการพัฒนาวิทยาทักษะวิชาชีพครู วิทยาทักษะวิชาชีพครูในโรงเรียน จิตวิทยาสำหรับการศึกษาพิเศษ และการประเมินผลการศึกษาทางเลือก

คำสำคัญ: หลักสูตรมาตรฐาน วิชาชีพครู สังคมศึกษา

¹ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

¹ Faculty of Education, Chiang Mai University

Abstract

This research aimed to analyze the learning substances and teaching professional competency in bachelor of education program along the professional standard, Chiang Mai University. Studying the teaching professional competency application of the graduates of the social studies program were employed. The target group for the research included 15 graduates finishing the social studies program in academic year 2010-2015. Instruments included the courses on teaching profession, recording group discussion whose results would be analyzed in term of content analysis. The findings revealed that 1) the learning substance and competency of the teaching professional persons was composed of 9 knowledge standards, 69 learning substances, and 33 competencies, 2) graduates of social studies curriculum of Chiang Mai University had teaching professional competency at much in the aspects of being teacher, classroom management, educational measurement and evaluation and curriculum development. The recommendations included there should be the development of the courses on multicultural education, ASEAN studies in school, psychology on special education and evaluation in alternative education.

Keywords: standard-based curriculum, teacher professional, social studies

บทนำ

นโยบายการผลิตครูของไทยมีการกำหนดและกำกับมาตรฐานวิชาชีพครูโดยคุรุสภา ซึ่งมีสถาบันผลิตครูในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน คณะสงฆ์ ถึง 77 แห่ง ในปี 2553 มีบุคคลที่เข้าเรียนวิชาชีพครูทุกชั้นปี จำนวน 123,070 คน สำเร็จการศึกษา 15,466 คน คิดเป็น ร้อยละ 12.56 และเข้าใหม่ 47,436 คน คิดเป็น ร้อยละ 38.54 (พิณสุตา สิริรังษศรี, 2557) และจะต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามกฎหมายกำหนดซึ่งใบอนุญาตประกอบวิชาชีพนั้นจะเป็นหลักประกันคุณภาพการศึกษาและส่งผลให้เกิดการยกมาตรฐานอาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง กระตุ้นให้ครูพัฒนาตนเอง ปฏิบัติตนตาม

จรรยาบรรณวิชาชีพครู รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) ด้วยเหตุผลสำคัญตามเจตนารมณ์พระราชบัญญัติการศึกษาที่เน้นการพัฒนาวิชาชีพครู ซึ่งจะเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติ พร้อมทั้งได้กำหนดให้มีกฎหมายเป็นการเฉพาะเพื่อสร้างความมั่นใจว่าวิชาชีพครูมีความสำคัญดังที่ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 และข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ พ.ศ. 2548 เพื่อยกระดับวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงเป็นที่ยอมรับของสังคมและถือว่าเป็นวิชาชีพควบคุม (สำนักงานเลขาธิการ คุรุสภา, 2548) รวมทั้งการประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถาน

ศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่นเป็นวิชาชีพควบคุมซึ่งจะต้องมีระบบการขอขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเพื่อการกำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพ รวมทั้งเป็นการป้องกันผู้ที่ไม่มีความเหมาะสมมาเป็นครู ในส่วนของการควบคุมการประกอบวิชาชีพนั้นมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ คัดสรรผู้ที่มีความสามารถ ความเหมาะสมทั้งความรู้และคุณธรรมเข้าสู่วิชาชีพครู สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อมาตรฐานการประกอบวิชาชีพ และคุ้มครองผู้รับบริการว่าจะได้รับการอบรมสอนงานจากครูที่มีสมรรถนะที่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งปัจจุบันสำนักงานเลขาธิการคุรุสภาได้กำหนดมาตรฐานวิชาชีพไว้ 3 ด้าน คือ มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงานและมาตรฐานจรรยาบรรณของวิชาชีพ เพื่อใช้เป็นกรอบในการควบคุมการประกอบวิชาชีพครู (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2550)

แนวคิดเรื่องสมรรถนะครูมีพื้นฐานมาจากการมุ่งเสริมสร้างความสามารถให้ทรัพยากรบุคคลโดยมีความเชื่อว่าเมื่อพัฒนาครูให้มีสมรรถนะแล้ว ครูจะใช้ความสามารถที่มีไปผลักดันให้การพัฒนาการศึกษาบรรลุตามเป้าหมายและเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสมรรถนะครู (Teachers competency) เป็นพฤติกรรมสำคัญที่เกิดจากการบูรณาการความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) คุณลักษณะ (Character) ทศนคติ (Attitude) และแรงจูงใจ (Motivation) ของบุคคล และส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมืออาชีพ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้กำหนดสมรรถนะที่เกี่ยวกับงานของข้าราชการครูสายปฏิบัติการสอน ซึ่งมีรายการตรวจสอบคุณภาพประกอบด้วย สมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำสายงาน ได้แก่ 1) สมรรถนะหลัก

(Core competency) ประกอบด้วย 5 สมรรถนะคือ (1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน (2) การบริการที่ดี (3) การพัฒนาตนเอง (4) การทำงานเป็นทีม (5) จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ครู 2) สมรรถนะประจำสายงาน (Functional competency) ประกอบด้วย 6 สมรรถนะคือ (1) การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ (2) การพัฒนาผู้เรียน (3) การบริหารจัดการชั้นเรียน (4) การวิเคราะห์สังเคราะห์และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน (5) ภาวะผู้นำครู (6) การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ การกำหนดสมรรถนะครูให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพจึงเป็นประโยชน์ต่อสถาบันการผลิตครูจะได้มีกรอบแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพและสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและสร้างความมั่นใจแก่ผู้ใช้บริการและสังคม

ผลการปฏิรูปการศึกษา ตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2542 พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษา ระดับอุดมศึกษามีความสามารถและสมรรถนะยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้และขาดทักษะความรู้พื้นฐานที่จำเป็นและผู้เรียนเลือกเรียนคณะศึกษาศาสตร์เป็นอันดับสุดท้ายเมื่อสอบเข้าสาขาอื่นไม่ได้จึงทำให้ไม่ได้คนเก่งมาเป็นครู (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554) ซึ่งกระบวนการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาการเรียนรู้อีกคือ “ครู” สถานภาพครูยังคงเป็นผู้ที่มีความหมายและพลังอำนาจมากที่สุดในห้องเรียนและเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อคุณภาพการศึกษาทั้งนี้ เพราะคุณภาพของผู้เรียนขึ้นอยู่กับคุณภาพของครู และครูจึงเป็นปัจจัยสำคัญในระดับโรงเรียนที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนมากที่สุด (พฤทธิศิริบรรณพิทักษ์ และคณะ, 2549 ; วราภรณ์สามโกเศศ และคณะ, 2553 ; พิณสุตา สิริรังษศิริ, 2557) จากการกำหนดข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานผู้ประกอบวิชาชีพครูได้ส่งผลต่อการ

ปรับเปลี่ยนกรอบการผลิตครูที่เน้นคุณภาพตามมาตรฐาน รวมทั้งระบบการผลิตครูจากการผลิตจำนวน 4 ปีมาสู่ระบบการผลิตครูจำนวน 5 ปี โดยมีความมุ่งหวังให้ได้ครูที่มีมาตรฐานและนำไปสู่การสร้างพลเมืองโลกที่พึงประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในฐานะสถาบันผู้ผลิตครูสังคมศึกษาจึงต้องมีการวิเคราะห์รายวิชาในหมวดวิชาชีพครูเพื่อจะได้นำผลการวิเคราะห์ไปใช้ในการวางแผนปรับสาระความรู้และสมรรถนะให้ได้ตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพและกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework: TQF) ซึ่งกำหนดให้หลักสูตรการผลิตครูเป็นหลักสูตรมาตรฐาน (Standard-based curriculum) ที่นำผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning outcomes) มาใช้เป็นแนวทางในออกแบบการจัดการเรียน การสอนและการประเมินผลการเรียนตามมาตรฐานวิชาชีพครูที่กำหนดไว้ 6 ด้าน คือ 1) คุณธรรม จริยธรรม (Ethics and moral) 2) ความรู้ (Knowledge) 3) ทักษะทางปัญญา (Cognitive skills) 4) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (Interpersonal skills and responsibility) 5) ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Numerical, communication and information technology skills) และ 6) ทักษะการจัดการเรียนรู้ (Learning management skills) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2553 ; กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, 2554 ; โพชурย์ ลินลาวิรัตน์ และคณะ, 2555) พร้อมทั้งกำหนดมาตรฐานความรู้ให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการคุรุสภากำหนดหลักสูตรจะต้องมี สาระความรู้ครบทั้ง 9 มาตรฐาน มีการฝึกปฏิบัติวิชาชีพระหว่างเรียน และมีการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 1 ปี ซึ่งจะช่วยให้ผู้สำเร็จการศึกษาได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

ครูโดยอัตโนมัติ (คณะศึกษาศาสตร์, 2556) งานวิจัยในหลายฉบับบ่งชี้ว่าประสบการณ์ภาคสนามมีความจำเป็นสำหรับการฝึกหัดครูที่จะช่วยเสริมสร้างให้เป็นนักปฏิบัติที่มีประสิทธิผล (OECD, 2011) โดยองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้จะนำไปสู่การปรับหลักสูตรพื้นฐานวิชาชีพครูเพื่อเสริมสร้างให้บัณฑิตมีความรู้และความสามารถที่จะไปประกอบวิชาชีพครูอย่างเต็มภูมิคุณภาพครอบคลุมมาตรฐานที่เหมาะสมกับอาชีพชั้นสูง สอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการผลิตครูและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศโดยรวม

การผลิตและพัฒนาครูทั้งระบบจึงกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาไทย โดยประกาศจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเส้นทางสู่ความสำเร็จการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561) ที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับครู คือ การพัฒนาครูยุคใหม่ให้เป็นผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า มีระบบ กระบวนการผลิตและพัฒนาครู คณะจารย์และบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานเหมาะสม กับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง สามารถดึงดูดคนเก่งและดีมีใจรักมาเป็นครูอย่างต่อเนื่อง มีสภาพวิชาชีพที่เข้มแข็ง บริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554) และได้ให้ความสำคัญกับวิชาชีพครูเนื่องจากเป็นวิชาชีพทางการศึกษาที่มีผลอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของประเทศให้ มีมาตรฐานสร้างคนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามนโยบายของรัฐรวมทั้งมีค่านิยมที่สอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาประเทศสู่สากลในด้านต่าง ๆ พัฒนาสมาชิกของสังคมให้มีระเบียบวินัยสามารถอยู่ร่วมกันได้ภายใต้บรรทัดฐานเดียวกัน มีความสามัคคีและเคารพสิทธิซึ่งกันและกันวิชาชีพครูจึงถือว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนนอกจากนี้วิชาชีพครูยังเป็นส่วนสำคัญ

ของศาสตร์ทางการศึกษาที่ได้พัฒนาต่อเนื่องจนมีลักษณะเป็นวิชาชีพชั้นสูง จะเห็นได้ว่าวิชาชีพเป็นอาชีพให้บริการแก่สาธารณชนที่จะต้องอาศัยความรู้ ความเชี่ยวชาญเป็นการเฉพาะไม่ซ้ำซ้อนกับวิชาชีพอื่น และมีมาตรฐานในการประกอบวิชาชีพโดยผู้ประกอบวิชาชีพต้องฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างเพียงพอก่อนที่จะประกอบวิชาชีพต่างกับอาชีพ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต้องทำให้สำเร็จโดยมุ่งหวังค่าตอบแทนเพื่อการดำรงชีพเท่านั้น วิชาชีพซึ่งได้รับยกย่องให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงผู้ประกอบวิชาชีพย่อมต้องมีความรับผิดชอบที่มีสมรรถนะสูงขึ้นไปตามมาเพราะมีผลกระทบต่อผู้รับบริการและสาธารณชน จึงต้องมีการควบคุมการประกอบวิชาชีพเป็นพิเศษ เพื่อให้เกิดความมั่นใจต่อผู้รับบริการและสาธารณชน โดยผู้ประกอบวิชาชีพต้องประกอบวิชาชีพด้วยวิธีการแห่งปัญญา (Intellectual method) ได้รับการศึกษาอบรมมาอย่างเพียงพอ (Long period of training) มีอิสระในการใช้วิชาชีพตามมาตรฐานวิชาชีพ (Professional autonomy) และมีจรรยาบรรณของวิชาชีพ (Professional ethics) รวมทั้งต้องมีสถาบันวิชาชีพ (Professional institution) หรือองค์กรวิชาชีพ (Professional organization) เป็นแหล่งกลางในการสร้างสรรค์จรรยาบรรณวิชาชีพกำหนดให้วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพควบคุมนับเป็นความก้าวหน้าของวิชาชีพทางการศึกษา และเป็นการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพให้สูงขึ้น อันจะเป็นผลดีต่อผู้รับบริการทางการศึกษาที่จะได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพและมีมาตรฐานที่สูงขึ้นด้วยซึ่งจะทำให้วิชาชีพครูได้รับความเชื่อถือศรัทธา มีเกียรติ และศักดิ์ศรีในสังคม ซึ่งมาตรฐานวิชาชีพครูจึงใช้เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะที่มีลักษณะเฉพาะเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน การจัดการเรียนรู้ และมีความแตกต่างจากลักษณะของการประกอบอาชีพอื่นเพื่อเป็นหลักเกณฑ์การปฏิบัติงานที่ครูจะนำไปสู่การพัฒนาตนเอง การ

พัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาเด็ก พัฒนาสังคมและประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า มาตรฐานวิชาชีพครูจะทำให้ผู้เรียนผู้ปกครองและสังคมมีความเชื่อมั่นต่อการประกอบวิชาชีพ ครูว่าผู้เรียนจะได้รับการบริการด้านการเรียนการสอนอย่างมีมาตรฐานและมีคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2548 ; ทวีศักดิ์ จินตานุรักษ์ และคณะ, 2554)

ดังนั้นการวิเคราะห์หลักสูตรการผลิตครูเพื่อให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานวิชาชีพจะช่วยเป็นหลักประกันและคุ้มครองให้ผู้รับบริการทางการศึกษาได้รับประสบการณ์อย่างมีคุณภาพ รวมทั้งจะเป็นการพัฒนาและยกระดับมาตรฐานวิชาชีพให้สูงขึ้น ซึ่งนับได้ว่าหลักสูตรการผลิตครูที่มีคุณภาพนั้นจะส่งผลต่อสังคมและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ คือ การสร้างพลเมืองดีตามที่ประเทศชาติต้องการ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อสนองตอบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาติ จากคนรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งเพื่อให้มีการรักษาความเป็นชาติไว้อย่างมั่นคงยาวนาน การวิจัยในครั้งนี้จะช่วยให้ทราบจุดอ่อนและจุดแข็งของหลักสูตร สมรรถนะนำองค์ความรู้ของบัณฑิตไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสังคมศึกษาของสถาบันฝ่ายผลิตได้นำแนวทางไปใช้ในการกำหนดมาตรฐานความรู้และสมรรถนะของบัณฑิตครูให้เกิดมาตรฐานสากลและที่เหมาะสมต่อหลักการผลิตครูเชิงพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์สาระความรู้และสมรรถนะวิชาชีพครูในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิตต้องมาตรฐานวิชาชีพครูของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2. เพื่อศึกษาการใช้สมรรถนะวิชาชีพครูของบัณฑิตสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชาและสาระการเรียนรู้หมวดวิชาชีพครู จำนวน 17 รายวิชาที่ปรากฏในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และได้เปิดสอนในระหว่างปีการศึกษา 2547-2552 ตามกรอบมาตรฐานที่คุรุสภากำหนดเท่านั้น กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วยกลุ่มที่ 1 สาระความรู้และสมรรถนะที่ปรากฏในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 17 รายวิชา ได้แก่ 1) การศึกษาและสิ่งแวดล้อมในสังคมโลกาภิวัตน์ 2) รายวิชาวิชาชีพครู 3) รายวิชาหลักการและทฤษฎีการศึกษา 4) รายวิชา หลักสูตรและการเรียนการสอน 5) รายวิชาแหล่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น 6) รายวิชาศิลปะการสื่อสารสำหรับครู 7) รายวิชาสื่อการเรียนการสอน 8) รายวิชาประเมินผลการเรียนรู้ 9) รายวิชาการศึกษาพิเศษ 10) รายวิชาศิลปวัฒนธรรมศึกษา 11) รายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับครู 12) รายวิชาครูกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต 13) รายวิชาการประกันคุณภาพการศึกษา 14) รายวิชาครูกับการพัฒนาอาชีพ 15) รายวิชาการวิจัยในชั้นเรียน 16) รายวิชาการปฏิบัติงานวิชาชีพครู 1 และ 17) รายวิชาการปฏิบัติงานวิชาชีพครู 2 และกลุ่มที่ 2 เป็นบัณฑิตสาขาวิชาสังคมศึกษาที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้งเป็นครูประจำการและได้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิตในระหว่างปีการศึกษา 2553-2558 โดยได้จากการสมัครใจเพื่อเข้าร่วมการสนทนากลุ่มจำนวน 15 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์เนื้อหาหมวดวิชาชีพครู จำนวน 17 รายวิชา ขั้นตอนที่ 2 การสนทนากลุ่มกับบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา และขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบข้อมูลเพื่อความเชื่อถือของการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย รายวิชาหมวดวิชาชีพครูที่มีสาระสำคัญคือ คือ รหัสวิชา ชื่อวิชา จำนวนหน่วยกิต ลักษณะกระบวนวิชา การวัดประเมิน กระบวนการเรียนการสอน กระบวนวิชา เงื่อนไขที่ต้องผ่านก่อน คำอธิบาย กระบวนวิชา วัตถุประสงค์กระบวนวิชา เนื้อหา กระบวนวิชา การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ การประเมินผล ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน การวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏในหมวดรายวิชาชีพครูเกี่ยวกับมาตรฐานความรู้ สาระความรู้และสมรรถนะวิชาชีพครูตามที่คุรุสภากำหนด

2. การสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมายจากบัณฑิตสาขาวิชาสังคมศึกษาที่สำเร็จการศึกษาในระหว่างปีการศึกษา 2553-2558 จำนวน 15 คน บัณฑิตทุกคนสมัครใจและพร้อมยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัยโดยสามารถตรวจสอบข้อมูลและถอนตัวจากการสนทนากลุ่มได้ตลอดเวลา ผู้ร่วมสนทนากลุ่มมีสิทธิที่จะไม่ตอบคำถามบางคำถามบางเรื่องที่ไม่ต้องการเปิดเผย ข้อมูลที่ได้ไม่มีผลกระทบต่อชื่อของผู้ร่วมสนทนา บทสนทนาจะเป็นความลับและผู้วิจัยได้ส่งข้อมูลไปให้ผู้ร่วมสนทนาทุกคนได้ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาเพื่อนำมาวิเคราะห์ ข้อมูลจะนำเสนอในลักษณะที่เป็นภาพรวมเท่านั้น บทสนทนาและข้อมูลการบันทึกเสียงได้มีการทำลายหลังจากการวิจัยเสร็จสมบูรณ์

3. การตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสาระความรู้ และ สมรรถนะ การสนทนากลุ่มกับบัณฑิตตามกรอบเนื้อหาที่กำหนดคือการนำเสนอสมรรถนะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1. แบบวิเคราะห์เนื้อหาและแบบบันทึกการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับสาระและสมรรถนะในหมวดวิชาชีพครู ได้แก่ 1) ภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การจัดการเรียนรู้ 4) จิตวิทยาสำหรับครู 5) การวัดและประเมินผลการศึกษา 6) การบริหารจัดการในห้องเรียน 7) การวิจัยทางการศึกษา 8) นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา และ 9) ความเป็นครู และ 2. แนวคำถามการสนทนากลุ่มของบัณฑิต ประกอบด้วย การประยุกต์ใช้สมรรถนะในหมวดวิชาชีพครูตามกรอบมาตรฐานวิชาชีพที่คุรุสภา กำหนด และ 3. ผู้วิจัยซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการรวบรวมข้อมูล สำหรับแบบวิเคราะห์ข้อมูลและแนวคำถามการสนทนากลุ่มได้รับการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและผู้ใช้บัณฑิตครู 5 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน ครูสังคัมศึกษาระดับชำนาญการพิเศษที่เคยมีประสบการณ์ในการเป็นครูพี่เลี้ยงของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 2 คน อาจารย์ที่เชี่ยวชาญการการสอนหมวดวิชาชีพครูในสถาบันอุดมศึกษา 1 คน

การเก็บรวมข้อมูล

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับหลักสูตร ประกอบด้วย หลักสูตรศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาสังคัมศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พุทธศักราช 2547) พระราชบัญญัติการศึกษาคุณวุฒิ การดำเนินงานรับรองปริญญาและประกาศนียบัตรทางการศึกษาเพื่อประกอบวิชาชีพ ประกาศ

กระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ (หลักสูตร 5 ปี) และหมวดวิชาชีพครู จำนวน 17 รายวิชาที่เปิดสอนในระหว่างปีการศึกษา 2547-2552 ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2. วิเคราะห์สาระความรู้และสมรรถนะในหลักสูตรสังคัมศึกษาตามแบบตารางวิเคราะห์เนื้อหาตามรายวิชาที่เปิดสอนเทียบเคียงกับมาตรฐาน ตามเกณฑ์มาตรฐานที่ คุรุสภา กำหนด

3. บันทึกผลการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับสมรรถนะตามเกณฑ์มาตรฐานที่คุรุสภา กำหนด โดยนำเสนอสมรรถนะมาเป็นแนวคำถามเพื่อให้บัณฑิตเสนอสมรรถนะที่สำคัญและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนและจุดอ่อน จุดแข็งของหลักสูตรการผลิตครูที่บัณฑิตสาขาวิชาสังคัมศึกษาได้รับจากหมวดวิชาชีพครู กระบวนการผลิตครูของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชาและสาระการเรียนรู้แล้วเทียบเคียง (Benchmark) ผู้ประเดิมที่กำหนดสาระความรู้และสมรรถนะตามกรอบมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภาและวิเคราะห์ที่เน้นองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1. ความเป็นระบบ 2. มีสภาพเป็นปรนัย และอิงกรอบแนวคิด แล้วนำมากำหนดประเด็นสำคัญ (สุภางค์ จันทวานิช, 2552) ในส่วนข้อมูลจากการสนทนากลุ่มจากบัณฑิตได้นำมาเชื่อมโยงกับประเด็นสมรรถนะวิชาชีพครูและจำแนกให้เห็นสมรรถนะที่บัณฑิตนำไปใช้ได้จริงในการจัดการเรียนการสอนโดยการจัดกลุ่มข้อมูลที่เหมือนกันหรือคล้ายกันมาสนับสนุนเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประโยชน์

ในการพรรณนาเกี่ยวกับความสำคัญและสมรรถนะตามกรอบมาตรฐานวิชาชีพที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในโรงเรียนเพื่อสะท้อนให้เห็นประโยชน์ของหลักสูตร จุดแข็งและจุดอ่อนของหลักสูตรการผลิตครูสังคัมศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สาระความรู้หมวดวิชาชีพครูตามเกณฑ์มาตรฐานที่คุรุสภากำหนดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคัมศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตามกรอบมาตรฐานคุรุสภาประกอบด้วยมาตรฐานความรู้ 9 มาตรฐาน สาระความรู้ 69 ประเด็น และสมรรถนะ 33 ประเด็น พบสาระความรู้ที่ยังไม่ครอบคลุมตามเกณฑ์มาตรฐานคุรุสภา คือ สาระความรู้ 4 ประเด็น และสมรรถนะ 6 ประเด็น ดังรายการต่อไปนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตร ไม่ปรากฏ 1 ประเด็น คือ สาระความรู้เรื่องมาตรฐานและมาตรฐานช่วงชั้นของหลักสูตร 2) การวัดและประเมินผลการศึกษาไม่ปรากฏ 1 ประเด็น คือ การประเมินแบบย่อยและแบบรวม 3) การบริหารจัดการในห้องเรียนไม่ปรากฏ 1 ประเด็น คือ ทฤษฎีและการบริหารจัดการ และ 4) ความเป็นครู ไม่ปรากฏความรู้ 1 ประเด็น ได้แก่ เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูและสมรรถนะไม่เป็นไปตามมาตรฐานจำนวน 3 ข้อ ได้แก่ ข้อ 1 รัก เมตตา และปรารถนาดีต่อผู้เรียน ข้อ 2 อดทนและรับผิดชอบ และ ข้อ 6 ปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครู

2. บัณฑิตทุกคนได้ใช้สมรรถนะมากในด้านความเป็นครู ด้านการบริหารจัดการในห้องเรียน การวัดและประเมินผลการศึกษา และด้านการพัฒนาหลักสูตร โดยบัณฑิตมีความเห็นว่าจุดแข็งของหลักสูตรคือความเป็นครูที่ดีผ่านการบ่มเพาะจากกิจกรรมเสริมความเป็นครู เช่น โครงการเสริมความเป็นครูมีอาชีพ โครงการ

พัฒนาคุณลักษณะความเป็นครูที่สอดคล้องกับสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพโดยใช้ระเบียบแสดงผลการเรียนรู้ในสมุดกิจกรรม ในขณะที่จุดอ่อนของหลักสูตรสาขาวิชาสังคัมศึกษา บัณฑิตให้ข้อมูลสำคัญ คือ การขาดทักษะเกี่ยวกับการวิเคราะห์บริบทผู้เรียนความหลากหลายทางวัฒนธรรม โรงเรียนอยู่ในชุมชนพื้นที่สูงการสื่อสารกับนักเรียนชาติพันธุ์มีความยากลำบากในการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลไม่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน ขาดทักษะการพัฒนาหลักสูตรเชิงพื้นที่ และบัณฑิตยังมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการพัฒนารายวิชาพหุวัฒนธรรมศึกษา รายวิชาอาเซียนศึกษาในโรงเรียน รายวิชาจิตวิทยาสำหรับการศึกษาพิเศษ และรายวิชาการประเมินผลการศึกษาทางเลือก และสมรรถนะวิชาชีพครูไปการประยุกต์ใช้ในโรงเรียนของบัณฑิต ประกอบด้วยสมรรถนะที่นำไปประยุกต์ใช้ได้มากในโรงเรียน

อภิปรายผล

การวิเคราะห์หลักสูตรมาตรฐานวิชาชีพครูสังคัมศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมีประเด็นสำคัญเพื่ออภิปรายผล 2 ประเด็น

1. ผลการวิเคราะห์สาระความรู้และสมรรถนะวิชาชีพครูตามเกณฑ์มาตรฐานที่คุรุสภาที่ปรากฏในหลักสูตรประกอบด้วย มาตรฐานความรู้ 9 มาตรฐาน สาระความรู้ 69 ประเด็น และสมรรถนะ 33 ประเด็น ซึ่งมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลมีดังนี้

1.1 สาระการพัฒนาหลักสูตรไม่ปรากฏความรู้เรื่องมาตรฐานและมาตรฐานช่วงชั้นของหลักสูตร ซึ่งเป็นสาระที่มีความสำคัญสำหรับมาตรฐานวิชาชีพครูสังคัมศึกษาเนื่องจากความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรเป็นหัวใจของการจัดการเรียนการสอนซึ่งนักการศึกษาเชื่อว่าหลักสูตรคือมรดก

ประสบการณ์ที่จะช่วยพัฒนาความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนแต่ละคนให้มากที่สุด (บรรพต สุวรรณประเสริฐ, 2544 ; ชรินทร์ มั่งคั่ง, 2559) และสาระหลักสูตรยังเป็นความรู้ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานของครูในการออกแบบการเรียนการสอนตามหลักสูตรมาตรฐานที่ต้องมีสมรรถนะในการวิเคราะห์หลักสูตร สามารถปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรได้อย่างหลากหลาย สามารถประเมินหลักสูตรได้ทั้งก่อนและหลังการใช้หลักสูตร และมีความรู้เชิงบูรณาการระหว่างวิชาชีพครูกับวิชาเฉพาะ (Pedagogical content knowledge) เกี่ยวการพัฒนาหลักสูตรวิชาเฉพาะสำหรับการจัดการเรียนรู้แต่ละระดับการศึกษาและวิชาเอก (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2550 ; กระทรวงศึกษาธิการ, 2554 ; พรทิพย์ไชยโส และคณะ, 2558) หลักสูตรการผลิตครูจำเป็นต้องให้ครูมีการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ความคิดรวบยอด กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้สอดคล้องเป็นแนวเดียวกัน ที่แสดงให้เห็นความรู้ความสามารถและคุณลักษณะผู้เรียนเมื่อสำเร็จการศึกษา (ราชบัณฑิตยสภา, 2558) จากผลการวิจัยของ ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์ และคณะ (2554) ได้เห็นสอดคล้องว่าการพัฒนาหลักสูตรครูยังไม่ปัญหาในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพครูในระดับปานกลาง ข้อมูลได้สะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรที่ใช้ในการผลิตบัณฑิตยังไม่ได้ส่งเสริมให้ครูสามารถนำหลักสูตรไปใช้ให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในระดับสถานศึกษา ซึ่งความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานและมาตรฐานช่วงชั้นที่ไม่เพียงพออาจจะนำไปสู่ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นสำคัญของบัณฑิตที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ อย่างไรก็ตามเนื่องจากมาตรฐานความรู้ในการผลิตครูนั้นถูกกำหนดจากคุรุสภาที่ผูกติดกับแนวคิดสากลมากกว่าการผลิตครูเชิงพื้นที่ มุ่งที่ทฤษฎีมากกว่า

การปฏิบัติจริง เน้นองค์ความรู้มากกว่าวิธีแสวงหาความรู้ ดังที่ วิจารณ์ พานิช (2555) ได้เสนอว่าการปรับเปลี่ยนจุดเน้นของหลักสูตรเพื่อผลิตครูจึงต้องมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ที่เข้าถึงแก่นวิชา ไม่ใช่จดจำสาระแบบผิวเผิน แต่ต้องรู้แก่นวิชาจนสามารถเอาไปเชื่อมโยงกับวิชาอื่นได้และเพลินเรียนรู้จนหมั่นติดตามความก้าวหน้าของวิชาไม่หยุดยั้งจะช่วยให้การผลิตครูตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมมากขึ้น

1.2 สาระการวัดและประเมินผลการศึกษาไม่ปรากฏความรู้เรื่องการประเมินแบบย่อยและแบบรวมที่ ข้อมูลได้แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรการผลิตครูขาดองค์ความรู้ในการประเมินผลการศึกษา ซึ่ง กระทรวงศึกษาธิการ (2554) กำหนดเป็นสาระสำคัญนี้ไว้ในมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาศึกษาศาสตร์ โดยการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (Assessment for learning) เป็นด้านทักษะทางปัญญาที่ใช้ในการปฏิบัติการสอนและงานครู การประเมินเพื่อการเรียนรู้เป็นการประเมินกระบวนการและวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการรวบรวมหลักฐานเชิงประจักษ์ตามสภาพจริงอย่างรอบด้าน เช่น การวินิจฉัยปัญหา การให้ข้อคิดชมที่มีคุณภาพ และการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียน ซึ่งการขาดองค์ความรู้นี้ในหลักสูตรอาจส่งผลกระทบต่อทัศนคติที่คลาดเคลื่อนในการประเมินผลได้สอดคล้องกับการศึกษาของ ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์ และคณะ (2554) ที่พบว่าครูสังคมศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับการสร้างและการใช้เครื่องมือวัดผลและประเมินผลการศึกษา หลักการและเทคนิคการวัดและประเมินผลทางการศึกษา และการประเมินตามสภาพจริง และปัญหาของคุณภาพการศึกษานั้นมีสาเหตุมาจากการมีระบบประเมินผลที่คลาดเคลื่อน โดยกระบวนการประเมินระดับสถานศึกษาครูขาดความเชื่อมโยงกับผลการเรียนรู้ตามสภาพที่เป็นจริงของนักเรียน และยังเป็นกำแพงสกัดกั้น

วิธีสอนเชิงสร้างสรรค์ของครู ข้อมูลจากบันทึกที่ยังให้ข้อมูลว่าการวัดผลและประเมินในโรงเรียนหลากหลายชาติพันธุ์ไม่สามารถจำแนกศักยภาพของนักเรียนได้เนื่องจากผู้เรียนมีทักษะและความเข้าใจคลาดเคลื่อนกับเนื้อหาที่ปรากฏในแบบเรียน เพราะสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชนไม่มีความเชื่อมโยงหรือสัมพันธ์ในสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้

1.3 สาระการบริหารจัดการในห้องเรียน ไม่ปรากฏความรู้เรื่องทฤษฎีและการบริหารจัดการ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2554) ได้กำหนดด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ให้บัณฑิตครูมีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้ที่มีรูปแบบหลากหลาย ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการ (Formal) รูปแบบกึ่งทางการ (Non-formal) และรูปแบบไม่เป็นทางการ (Informal) อย่างสร้างสรรค์ เนื่องจากการเรียนรู้มีความสำคัญต่อผู้เรียนซึ่งไม่ได้มีเฉพาะด้านสติปัญญาเท่านั้น ยังมีเรื่องทางสังคมและอารมณ์ควบคู่ไปด้วยพร้อม ๆ กัน ผู้สอนต้องพึงตระหนักว่าผู้เรียนยังไม่มีวุฒิภาวะสูงสุดในด้านสังคมและอารมณ์ ยังอยู่ระหว่างการเรียนรู้พัฒนาไปพร้อมกับพัฒนาการของร่างกาย ในส่วนพัฒนาการทางร่างกายนั้นกระบวนการเรียนรู้ไม่สามารถเข้าไปยุ่งเกี่ยวได้ แต่สามารถเข้าไปส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมและอารมณ์ได้โดยผ่านการจัดบรรยากาศในห้องเรียน ฉะนั้นบรรยากาศเชิงลบมีผลขัดขวางการเรียนรู้ และบรรยากาศเชิงบวกช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อบรรลุการเป็นผู้กำกับดูแลการเรียนรู้ของตนเองได้ ผู้เรียนจึงต้องได้รับฝึกทักษะการตรวจสอบประเมิน และปรับปรุงกระบวนการการเรียนรู้ของตนเอง (วิจารณ์ พานิช, 2556) อย่างไรก็ตาม ทิศนา ขัมมณี (2557) ได้กล่าวถึงสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การสอนยังขาดประสิทธิภาพก็คือครูยังขาดความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอในสาระสำคัญของทักษะกระบวนการที่สอน โดย

เฉพาะอย่างยิ่งในทักษะกระบวนการคิดและทักษะกระบวนการทางสังคม ผู้สอนยังขาดความเข้าใจในความหมายและกระบวนการหรือขั้นตอนการดำเนินการของทักษะ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ผลสะท้อนจากบันทึกที่ยังได้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนชาติพันธุ์นั้นมีความอ่อนไหวและยุ่งยากในการเตรียมพร้อมการเรียนรู้เนื่องจากสถานะความยากลำบากที่ต้องสื่อสารกับนักเรียนที่ยังไม่เข้าใจภาษาไทยดีพอจึงส่งให้การจัดการเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพและไม่บรรลุผลเท่าที่ควร

1.4 สาระความเป็นครูในสาระความรู้ที่ไม่ปรากฏความรู้เรื่องเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูแลสมรรถนะที่ไม่ปรากฏคือ ข้อ 1 รัก เมตตา และปรารถนาดีต่อผู้เรียน ข้อ 2 อดทนและรับผิดชอบ และข้อ 6 ปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครู ซึ่ง กระทรวงศึกษาธิการ (2554) ได้ระบุด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครูและจรรยาบรรณวิชาชีพครูไว้ในมาตรฐานคุณวุฒิการศึกษา จะเห็นได้ว่าสาระความรู้ในหลักสูตรการผลิตครูยังไม่สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูสภาซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคุณลักษณะไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ซึ่งในผลการศึกษาของพิณสุตา สิริวัธศรี (2557) ที่พบว่า คุณลักษณะครูที่สังคมพึงได้ในศตวรรษที่ 21 ควรเป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณของความเป็นครูและเป็นผู้ให้ ใฝ่ความรู้และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นแบบอย่างทางคุณธรรมและศีลธรรม เช่นเดียวกับงานวิจัยของทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์และคณะ (2554) ที่ค้นพบว่าครูสังคมศึกษานั้นควรเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมของความเป็นครูที่ตีปลูกฝังและเสริมสร้างให้นักเรียนมีความประพฤติดี ส่งเสริมนักเรียนพัฒนาดตนเองด้วยการรู้จักคิดและแก้ปัญหาด้วยตนเอง ส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัยแห่ง

ตน และสามารถดำเนินชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข คุณลักษณะเฉพาะสำหรับครูสังคมศึกษา ประกอบด้วย การยึดหลักศาสนา การยึดหลักความถูกต้อง การมีจิตสาธารณะ การมีวินัยในตนเอง และการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง แต่อย่างไรก็ตามข้อมูลจากบัณฑิตยังมีมุมมองว่าการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและจัดประสบการณ์วิชาชีพของสถาบันได้มีส่วนเสริมสร้างความเป็นครูได้อย่างดีถึงแม้จะไม่ได้ระบุไว้ในหลักสูตร เช่น โครงการเสริมความเป็นครูมืออาชีพ โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครูที่สอดคล้องกับสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ โดยมีสมุดบันทึกกิจกรรม (Activities passbook) เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์การเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรครบตามเกณฑ์ที่สถาบันกำหนดและกำหนดให้การเข้าร่วมกิจกรรมเสริมความเป็นครูเป็นเงื่อนไขในการมีสิทธิฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานศึกษา (คณะศึกษาศาสตร์, 2549)

2. สมรรถนะวิชาชีพครูของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้โดยรวมมาก ซึ่งผลการสนทนากลุ่มบัณฑิตได้ให้ข้อมูลว่าสมรรถนะการวัดและประเมินผลของบัณฑิตได้ใช้ในโรงเรียนเกี่ยวกับวิธีการวัดผลที่เน้นการทดสอบความรู้โดยใช้แบบทดสอบปรนัยเท่านั้น ซึ่งทำให้ขาดความยืดหยุ่นและการวัดผลไม่ได้ตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน ขาดโอกาสในการแสดงศักยภาพตามสภาพจริง สอดคล้องกับงานศึกษาของ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และ ศุภณัฐ ศศิวิวัฒน์ (2554) ที่ได้เสนอว่าปัญหาของคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย มีสาเหตุมาจากการมีระบบประเมินผลที่ผิดพลาดในระดับสถานศึกษาและขาดมิติสัมพันธ์ของความรู้ที่ใช้ในชีวิตจริงกับผลการเรียนรู้ของนักเรียน และยังเพิ่มภาระต่อครูในการสอนเสริมที่ไร้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต ซึ่งมีผลในการผลักดันครูออกจากนักเรียน

ส่วนการประเมินมาตรฐานนั้นแม้โดยหลักการจะเป็นการวัดการเรียนรู้ของนักเรียนโดยตรง แต่ก็มีปัญหาคุณภาพของข้อสอบ และไม่มีการเปิดเผยคะแนนสอบเฉลี่ยของโรงเรียนต่อสาธารณะอย่างเป็นระบบ ระบบการประเมินที่เป็นอยู่จึงขาดเชื่อมโยงกับการสร้างความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาซึ่งเป็นหัวใจในการยกคุณภาพการศึกษาที่สังคมมุ่งหวัง สำหรับสมรรถนะการพัฒนาหลักสูตรบัณฑิตได้สะท้อนว่ามีการนำไปใช้มากเนื่องจากโรงเรียนเน้นให้จัดการเรียนรู้ตามมาตรฐานหลักสูตรแกนกลางการศึกษาโดยมุ่งให้ครอบคลุมตามมาตรฐานที่ปรากฏในหลักสูตรซึ่งขาดความเชื่อมโยงระหว่างสาระแกนกลางกับสาระท้องถิ่น สอดคล้องกับงานของ รุ่งนภา นุตวงศ์ และคณะ (2553) ที่ค้นพบว่า กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษานั้นไม่ครบตามขั้นตอน และขั้นตอนที่สถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินการคือการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน และการศึกษารอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น นอกจากนี้บัณฑิตยังได้เสนอจุดอ่อนของหลักสูตรการผลิตครูของสถาบันว่า บริบทโรงเรียนในปัจจุบันมีสภาพนักเรียนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนชนก ภักทรวิชานันท์ วรพิทย์ มีมาก และประพีร์ อภิชาติสกุล (2554) ที่พบว่า การเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันมีภาวะการแข่งขันสูง จะต้องปรับเปลี่ยนสมรรถนะครูให้มีการดำเนินการอย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ มีเรียนรู้ตลอดเวลาและสมรรถนะการสื่อสารเพื่อการประสานประโยชน์ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนารายวิชาในหลักสูตรการผลิตครูให้มีทักษะแห่งอนาคตในการศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 ซึ่งรายวิชาที่จำเป็นสำหรับการผลิตครูมืออาชีพ คือ การศึกษาพหุวัฒนธรรม อาเซียนศึกษา ในโรงเรียน จิตวิทยาสำหรับการศึกษาพิเศษ การศึกษาพหุวัฒนธรรม การศึกษาตลอดชีวิต การ

ศึกษาสำหรับผู้สูงวัย การประเมินผลการศึกษาทางเลือก (ชรินทร์ มั่งคั่ง, 2553) ทั้งนี้หลักสูตรสาขาวิชาสังคมศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในปัจจุบันได้มีการพัฒนารายวิชาและกำหนดรายวิชาที่จำเป็นสำหรับครูสังคมศึกษาไว้ในโครงสร้างของหลักสูตรได้แก่ การศึกษาพหุวัฒนธรรม และอาเซียนศึกษาในโรงเรียน (คณะศึกษาศาสตร์, 2556) สำหรับจุดแข็งของบัณฑิตสาขาสังคมศึกษา คือ ความเป็นครูที่ดี ที่หลักสูตรได้บ่มเพาะผ่านกิจกรรมเสริมความเป็นครู และมีสมรรถนะในการสร้างความเชื่อมั่นการเห็นคุณค่าในตนและความรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีค่าโดยสร้างโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จการบริหารจัดการห้องเรียนซึ่งกลุ่มเป้าหมายมองว่าเป็นพื้นที่วินิจฉัยคุณค่าทางจิตใจของนักเรียนสมรรถนะความเป็นครูจึงเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความเจริญของทางสติปัญญาและกลมกลืนกิจกรรมและอุปนิสัยของนักเรียน อย่างไรก็ตามหลักสูตรการผลิตครูของมหาวิทยาลัยก็มุ่งผลิตบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานวิชาชีพที่คุรุสภากำหนดและยังไม่สามารถตอบสนองต่อการผลิตครูเพื่อปวงชนที่เปิดโอกาสให้บุคคลไร้สัญชาติได้เข้าถึงสิทธิการเรียนวิชาชีพครูในสังคมไทย ดังนั้นหลักสูตรการผลิตครูของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ยังสะท้อนให้เห็นความเหลื่อมล้ำ ไร้สิทธิ ขาดความเสมอภาคและเท่าเทียมในกลุ่มพลเมืองด้อยโอกาสพลเมืองที่ไร้รัฐ และเป็นหลักสูตรที่ยังห่างไกลที่จะบรรลุเป้าหมายในการสร้างความเป็นพลโลกที่พึงประสงค์

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ควรปรับหลักสูตรการผลิตครูสังคมศึกษาตามเกณฑ์สาระความรู้และมาตรฐานให้มีความยืดหยุ่นเนื่องจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นสถาบันผลิตครูที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์การกำหนดให้บัณฑิตมีอัตลักษณ์ที่อิงมาตรฐานและสมรรถนะที่สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ เช่น หลักสูตรการผลิตครูนานาชาติสำหรับพื้นที่พหุวัฒนธรรม หลักสูตรการผลิตครูเพื่อความเป็นเลิศในบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรม และหลักสูตรการผลิตครูพหุวัฒนธรรมระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นต้น

1.2 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ควรพัฒนารายวิชาบังคับในหมวดวิชาชีพครูที่ตอบสนองการจัดการเรียนการสอนในพื้นที่พิเศษ เช่น รายวิชาการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนพหุวัฒนธรรม ปรัชญาการศึกษาในบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรม และภาษาชาติพันธุ์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างเป็นต้น

1.3 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ควรพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสังคมศึกษานานาชาติหรือเปิดสอนรายวิชาการสอนและวัฒนธรรมศึกษาเป็นภาษาต่างประเทศ เพื่อให้รองรับสำหรับนักศึกษาต่างชาติในระดับปริญญาตรีเพื่อให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงการศึกษาสร้างความพร้อมให้บัณฑิตครูมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีทักษะการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาและวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับสมรรถนะการสอนของบัณฑิตครู สังคมศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่สำเร็จหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) และหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี)

2.2 ควรศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับอนาคต ภาพหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิตสาขาวิชา สังคมศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในทศวรรษหน้า

2.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบอัตลักษณ์ ครูสังคมศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่กับ มหาวิทยาลัยในต่างประเทศ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่สนับสนุนทุนการวิจัย เรื่องการสังเคราะห์หลักสูตรอิงมาตรฐานวิชาชีพ ครูคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่ง ผู้เขียนได้นำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเขียน บทความนี้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ (หลักสูตร 5 ปี)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- กาญจนชนก ภักทรนิชานันท์ วรพิทย์ มีมาก และประพีร์ อภิชาติสกล. (2554). การวิเคราะห์องค์ประกอบ สมรรถนะหลักเพื่อใช้ประเมินข้าราชการ กรณีศึกษา: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 5(2), 91-96.
- คณะศึกษาศาสตร์. (2549). *สมุดบันทึกกิจกรรมนักศึกษา*. เชียงใหม่: หน่วยกิจการนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คณะศึกษาศาสตร์. (2556). *หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556)*. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2553). *รายงานการวิจัยการวิเคราะห์หลักสูตรอิงมาตรฐานวิชาชีพครูคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2559). *อุดมคติวิทยา: หลักสูตรสังคมศึกษาเพื่อปวงชน*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์โดมอนต์ กราฟฟิก กรู๊ป.
- ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์ และคณะ. (2554). *รายงานการวิจัย เรื่อง มาตรฐานวิชาชีพครูการศึกษาขั้นพื้นฐาน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- ทศนา แคมมณี. (2557). *อภิวัฒน์การเรียนรู้ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน.
- บรรพต สุวรรณประเสริฐ. (2544). *การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. เชียงใหม่: เชียงใหม่ โรงพิมพ์แสงศิลป์.

- พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์ และคณะ. (2549). รายงานการวิจัยเรื่อง คุณวุฒิของครูและคุณภาพงานครู. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรทิพย์ ไชยโส และคณะ. (2558). รายงานการวิจัยการพัฒนาวัตกรรมการส่งเสริมสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- พิณสุตา สิริรังษศรี. (2557). การยกระดับคุณภาพครูในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ และคณะ. (2555). กรอบคุณวุฒิของประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2553). พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ อักษร M-Z. กรุงเทพฯ: หจก. ไอเดีย สแควร์.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2558). พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลเจียฮั่ว.
- รุ่งนภา นุตรวงศ์ และคณะ. (2553). การวิจัยนำร่องการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- วรากรณ์ สามโกเศศ และคณะ. (2553). ข้อเสนอระบบการศึกษาทางเลือกที่เหมาะสมกับสภาวะคนไทย. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ ๒๑. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างไร. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และ ศุภณัฐ ศศิวิวัฒน์. (15 ธันวาคม 2554). ความล้มเหลวของระบบการประเมินการศึกษาไทย. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2559, จาก: <http://thaipublica.org/2012/02/failure-thai-educational-system/>.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). คู่มือประเมินสมรรถนะครู (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2550). คู่มือการดำเนินงานรับรองปริญญาและประกาศนียบัตรทางการศึกษาเพื่อประกอบวิชาชีพ. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานวิชาชีพ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2548). คู่มือผู้ประกอบการวิชาชีพทางการศึกษา: การขอขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพและการออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานวิชาชีพ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). นโยบายหลักเพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.๒๕๕๔ - ๒๕๖๑). กรุงเทพฯ: สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

สุภางค์ จันทวานิช. (2552). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2011, March 17). *Building a high-quality teaching profession*. Retrieved October 1, 2016, from <http://www.oecd.org/unitedstates/buildingahigh-qualityteachingprofession.htm>.